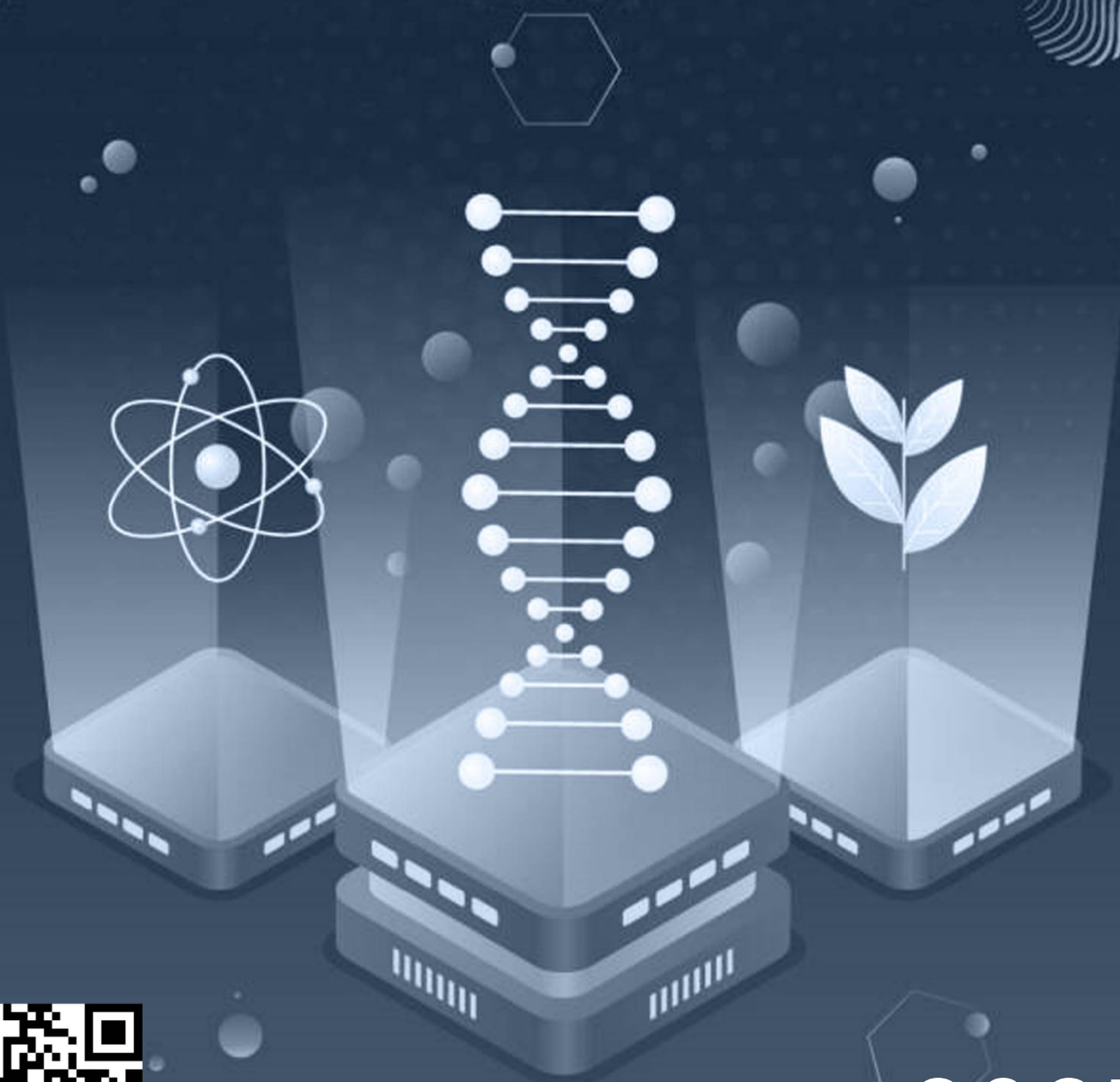


ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE



Volume 3, Issue 6 **2025**

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

3 JILD, 6 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 3, HOMEP 6

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 3, ISSUE 6



«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MA'MUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№6 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2025-6>

Бош муҳаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna
Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Бош муҳаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent Ma'mun Universiteti NTM

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI (INGLIZ TILI)

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Kalandarov Oybek Ruzimbayevich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Yakubov Muzaffar Kamildjanovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Samandarova Lola Sultanovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

FILOLOGIYA FANLARI (RUS TILI)

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Ruzmetov Surojbek Allaberganovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (NEMIS)

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (O'ZBEK TILI)

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Goncharov Yuriy Mixaylovich

Tarix fanlari doktori, professor
Altay davlat universiteti Rossiya

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent
Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),
dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyozova Mamlakat Tojiyevna

Tarix fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Urganch davlat universiteti

Xo'jamuratov Umarjon Rustamovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch pedagogika instituti

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor
Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor
Grodno davlat universiteti Belorusiya

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'gli

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Slepko Yuriy Nikolayevich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Yaroslav davlat pedagogika universiteti

Xazova Svetlana Abduraxmanovna

Psixologiya fanlari doktori, dotsent Kostroma
davlat universiteti Belorusiya

Kalandarova Madina Baxadirovna

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Nazarova Maloxat Berdiboyevna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Xudaynazarova Salomat Ruzibaevna

Tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Sultanov Samandar Maxmud o'g'li

Arxeolog (tadqiqotchi pedagog)

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации
основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением
№ 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: Xurshid Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

FILOLOGIYA

1. **Bekposhsha Ahmedova**
OGAHIYNING “GULSHANI DAVLAT” ASARI LEKSIKASIDAGI ARABIY SO‘ZLAR
TAHLILI.....7
2. **Nasirov Abdurahim Abdumutalipovich**
O‘ZBEKISTON – XITOIY HAMKORLIGIDA XITOIY TILINING ROLI VA AHAMIYATI.....13
3. **Marg‘uba Abdullayeva**
AFROSIYOB ANTROPONIMINING TAHLILI VA TALQINI.....18
4. **Raufjon Maxmudov, Bahram Abdusharipov**
INGLIZ LEKSIKASI VA O‘ZBEK TILINING SUBSTRAT BIRLIKLARI O‘RTASIDAGI
MUNOSABAT.....23
5. **Raufjon Maxmudov, Bekposhsha Ahmedova**
OGAHIYNING TARIXIY ASARLARI LEKSIKASIDA QO‘LLANGAN SO‘ZLARNING
BADIY-ESTETIK FUNKSIYALARI.....29
6. **Сайёра Самандарова**
ХОРИЖДА ТАҲСИЛ ОЛГАН ЖАДИД МАКТАБИ ЎҚУВЧИЛАРИ.....35

PEDAGOGIKA

1. **Чикалова Анна Вадимовна**
СТРУКТУРА БАЗОВОГО ПРОЦЕССА ПОДГОТОВКИ СПОРТСМЕНОВ 16-20 ЛЕТ В
ЛЕГКОАТЛЕТИЧЕСКОМ СЕМИБОРЬЕ.....43

TARIX

1. **Собиров Курбонбой**
ЎЗБЕКИСТОН ХУДУДИДА ТЕМИР ДАВРИ СУҒОРИЛИШ ТАРМОҚЛАРИ ТАРИХИГА
ДОИР БАЎЗИ БИР МУЛОҲАЗАЛАР.....50
2. **Atadjanova Dilnoza**
XIVA ME‘MORCHILIGI MEROSIDA YOG‘OCHGA ISHLOV BERISH AN‘ANALARI.....54
3. **Muborak Madrimovna Matyakubova**
XVIII–XIX ASRLARDA XIVA XONLIGI ADABIY MUHITIDA O‘ZBEK,
QORAQALPOQ VA TURKMAN SHOIRLARINING O‘RNI.....58
4. **Matnazarova Gulnoz Baxtiyorovna**
QUYI AMUDARYO REGIONIDA ENEOLIT VA BRONZA DAVRI MUNCHOQLARI
O‘RGANILISH SAHIFALARIGA DOIR BA‘ZI MULOHAZALAR.....63
5. **Эримматова Гулноза Азимбой қизи**
РОССИЯ ВА ХИВА ХОНЛИГИ БИЛАН САВДО АЛОҚАЛАРИ ТАРИХИГА
ОИД БАЎЗИ ЧИЗФИЛАР.....67

6. Абдалов Умидбек ХОРАЗМ ВОҲАСИДА ИЛК ЎРТА АСР АҲОЛИСИ ДАФН ИНШОАТЛАРИНИ ЎРГАНИШ НАТИЖАЛАРИ.....	71
7. Babayazov Umidbek Pulatovich QADIMGI XORAZM VOHASIDA IQLIM O‘ZGARISHLARI VA DEHQONCHILIK MADANIYATINING SHAKLLANISHI.....	75
8. Собиров Курбонбой ҚУЙИ АМУДАРЁ ХУДУДИ ПАЛЕОГЕОГРАФИЯ ХОЛАТИ, ЎЗЛАШТИРИЛИШ БОСҚИЧЛАРИ.....	79
9. Rajabova Dinora Shavkatovna QORAQALPOQLARNING XORAZM HUDUDIGA KO‘CHIB KELISHINING A.BOLTAYEV MATERIALLARIDA YORITILISHI.....	84
10. Разикова Дилором Кадыровна ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ЯПОНИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: КЛЮЧЕВЫЕ ЭТАПЫ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ.....	88
11. Adamova Farangizbonu Jamol kizi, Khalliyeva Gulnoz Iskandarovna THE CHARACTER ANALYSIS OF JACK IN THE NOVEL JACK RAYMOND.....	104

Marg'uba Abdullayeva-
filologiya fanlari falsafa doktori, dotsent
Urganch Ranch universiteti kafedra mudiri

AFROSIYOB ANTROPONIMINING TAHLILI VA TALQINI

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.20641599>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada turkiy xalqlar qahramoni bo'lgan Alp Er To'nga shaxsiga forsiylar tomonidan berilgan nom – Afrosiyob antroponimi etimologik, mifologik nuqtayi nazaridan tahlil qilingan

Kalit so'zlar: antroponim, etimologiya, tarixiy shaxs, xalq qahramoni, mifologik obraz.

Маргуба Абдуллаева –

доктор философии по филологическим наукам, доцент
заведующая кафедрой Университет Ранч в Ургенче

АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ АНТРОПОНИМА «АФРОСИЯБ»

АННОТАЦИЯ

В этой статье анализируется с этимологической, мифологической точки зрения антропоним Афросиаб – имя, данное персами персоне Альп Эр-Тонга, герою тюркских народов

Ключевые слова: антропоним, этимология, историческая личность, народный герой, мифологический образ.

Marguba Abdullayeva –

PhD in Philological Sciences, Associate Professor
Head of Department, Urgench Branch of the University

ANALYSIS AND INTERPRETATION OF THE ANTHROPONYM “AFROSIYOB”

ANNOTATION

This article analyzes from an etymological, mythological point of view the anthroponym Afrosiab, the name given by the Persians to the person of Alp Er-Tonga, the hero of the Turkic peoples.

Key words: anthroponym, etymology, historical figure, folk hero, mythological image.

KIRISH VA DOLZARBLIGI

Afrosiyob turkiy xalqlar tarixida va madaniyatida muhim shaxs sifatida ajralib turadi. Uning atrofidagi rivoyatlar murakkab bo'lib, bu jamiyatlar uchun qadrlanadigan fazilatlar va orzularni aks ettiradi. Ushbu maqola "Afrosiyob" nomining o'zi — uning kelib chiqishi va ma'nosi — haqida to'xtaladi, chunki bu nom turkiy o'zlik bilan uzviy bog'liq. Qandayki "Shohnoma" asari Eron madaniyati uchun doimiy ahamiyatga ega bo'lgan qadriyatlarni aks ettirsa, Afrosiyob ham shunga o'xshash qahramonlik timsoli hisoblanadi. Uning nomini diqqat bilan tahlil qilganimizda, tilshunoslik jihatidan bir necha qatlamli ma'nolar ochiladi. Alisher Navoiy asarlaridagi antroponimlar etimologiyasini o'rgangan tadqiqotchilar (Dr. Mohammadi A, 1656–1664-betlar; Samatboyeva M, 251–254-betlar) bu nom tarkibida turkiy, arab va fors tillarining uyg'unlashuvini qayd etgan. Umuman olganda, Afrosiyob obrazini anglash turkiy dunyoqarashdagi madaniy merosni yanada yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

METODLAR VA O'RGANILISH DARAJASI

Maqolada tarixiy-lingvistik tahlil, etimologik yondashuv, qiyosiy adabiyotshunoslik, toponimik tadqiqotlar va madaniy-semiosferik yondashuvlar qo'llanildi. Shuningdek, turli tillardagi tarixiy matnlar, folklor namunalar, epik dostonlar va zamonaviy akademik tadqiqotlar asos sifatida o'rganildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Maqolaning maqsadi va doirasi

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi — "Afrosiyob" nomining etimologiyasi va madaniy ahamiyatini, xususan, u turkiy madaniyatdagi o'rnini chuqur tahlil qilishdir. Biz bu ismning tarixiy va tilshunoslik ildizlarini o'rganamiz, chunki u turkiy xalqlarning umumiy o'zligini ifodalovchi ramzlardan biri hisoblanadi. Maqolada bu nom til orqali vaqt o'tishi bilan qanday o'zgarib borganini va madaniy jihatdan nimani anglatishini aniqlashga harakat qilinadi. Shuningdek, Afrosiyob obrazining turkiy rivoyatlar va folklordagi keng ta'siri ham tahlil qilinadi — u ko'pincha qahramon timsolida namoyon bo'ladi. Umuman olganda, maqola Afrosiyobning madaniy o'zlik va merosni saqlash bilan bog'liq hozirgi davr muhokamalaridagi ahamiyatini ochib berishga intiladi (S. Starr F). Yakuniy maqsad — etimologiya va madaniy anglashni birlashtirish orqali tilning qahramonlik tushunchasini qanday shakllantirishini ko'rsatishdir.

Afrosiyobning tarixiy konteksti

Afrosiyob obrazining turkiy madaniyatdagi o'rnini tushunish uchun, avvalo uning tarixiy asoslarini chuqur anglash zarur. U oddiy nom emas — u Markaziy Osiyo tarixida afsona bilan haqiqat tutashgan nuqtadir. Afrosiyobni turkiy xalqlarning jasorati va tarixiy sinovlarini aks ettiruvchi qahramon sifatida tasavvur qilish mumkin. U haqidagi rivoyatlar qadimiy ijtimoiy-siyosiy holatlarning aks-sadosidir. Bu hikoyalar ko'pincha turli madaniyatlarning qorishmasidan iborat bo'lib, turkiy, fors va arab madaniyatlari o'rtasidagi aloqalarni namoyon etadi. Bunday uyg'unlikni hududiy manbalardagi ismlarda ham ko'rish mumkin. Masalan, Tarixi Muluki Ajam asaridagi ismlar turkiy va arabiy ildizlarga ega bo'lib, bu mintaqaning madaniy xilma-xilligini ko'rsatadi (Samatboyeva M, 251–254-betlar). Shuningdek, Afrosiyob kabi shaxslarning ahamiyati Nizomiy Ganjaviy asarlarida tasvirlangan ozarbayjonlik merosni tiklashga o'xshab ketadi (Habibbayli I va boshqalar, 1–188-betlar).

Afrosiyobning turkiy xalqlar epik rivoyatlaridagi o'rnini

Umuman olganda, Afrosiyob turkiy xalqlarning epik rivoyatlarida muhim o'rin egallaydi. U rahbarlik va kuch idealining timsoli sifatida namoyon bo'ladi. Ko'pincha afsonaviy shaxs sifatida tasvirlansa-da, Afrosiyob aslida turkiy qabilalarning ajdodiy ruhi sifatida talqin qilinadi. U jasur jangchi, salohiyatli va dono inson sifatida ifodalanadi. Afrosiyobning obrazida madaniy qadriyatlar mujassam — u sharaf, jasorat va sadoqat tushunchalarini jamoaviy kontekstda aks ettiradi.

Afrosiyob haqidagi hikoyalar shunchaki ko'ngilochar vosita emas. Ular turkiy xalqlarning tarixiy orzulari va kurashlarini o'zida jamlaydi. Bu hikoyalar yozma va og'zaki adabiyotlar orqali turli avlodlar orasida meros bo'lib saqlanib kelmoqda. Bu murakkab obraz orqali Afrosiyob nomiga bog'liq chuqur ma'nolar, odatda, kelib chiqish va hokimiyat mavzulari bilan uyg'unlashadi.

Shunday qilib, Afrosiyob turkiy xalqlarning jamoaviy dunyoqarashi va madaniy merosini aks ettiruvchi kuchli timsolga aylanadi.

Afrosiyob bilan bog'liq tarixiy shaxslar va voqealar

Afrosiyob — turkiy afsonalarning yorqin qahramoni bo'lib, tarix va mifologiyaning o'zaro bog'liqligini aniq ko'rsatadi. Uning shaxsi tarixiy voqealar va mashhur shaxslar bilan bog'liq rivoyatlar orqali tasvirlanadi. Bu hikoyalar orqali o'tmish va hozirgi davr o'rtasida uzviy bog'liqlik vujudga keladi.

Afrosiyob haqidagi g'alaba va donishmandlikka boy rivoyatlar muhim toponimik afsonalar sifatida xizmat qiladi. Bunday afsonalar turkiy xalqlarning madaniy va tarixiy tarkibini ochib beradi. Ular ko'pincha milliy o'zlik, matonat va jasorat kabi qadriyatlarni aks ettiradi. Masalan, Afrosiyob bilan bog'liq ayrim joy nomlari orqali tarixiy shaxslar abadiylashtirilgan — bu esa jamoaviy xotira va o'zlikni mustahkamlovchi omil sifatida xizmat qiladi.

Bu bog'liqlik etnolingvistik tadqiqotlarning naqadar muhimligini ta'kidlaydi. Chunki bunday izlanishlar nafaqat Afrosiyobning tarixiy ahamiyatini, balki turkiy xalqlarning qadriyatlari va e'tiqodlarini ham chuqurroq tushunishga yordam beradi (Abisheva S. va boshqalar; M.P.Bahan va boshqalar).

Afrosiyob nomining lingvistik ildizlari va tarkibiy qismlari

“Afrosiyob” nomi o'zida tilshunoslik jihatidan chuqur ildizlarni mujassam etgan bo'lib, bu turkiy xalqlarning tarixiy va madaniy muhitini aks ettiradi. Etimologik nuqtayi nazardan qaralganda, bu nom qadimiy til qatlamlarining aralashmasidir — uning ba'zi qismlari turkiy va fors tillaridan kelib chiqqan bo'lishi mumkin.

Prefiks “Afro” odatda kuch yoki kosmik ahamiyat belgisi sifatida talqin qilinadi. “-Siyob” qo'shimchasi esa daryo yoki oqim (suv) tushunchalariga ulanadi, ya'ni hayot va harakatni bildiradi. Bu ikki elementning uyg'unligi Afrosiyob obrazining tabiat bilan bog'liqligi va qahramonlik xususiyatlariga ishora qiladi.

Olimlarning fikricha, bu nom birlik va yetakchilik idealini ham o'zida mujassam etgan. Shu bois u afsonaviy shaxs sifatida Afrosiyobga berilgan bo'lishi mantiqan tushunarli. Mazkur ma'no qatlamlari nafaqat Afrosiyobning turkiy hikoyalardagi ahamiyatini, balki ushbu atamaning turli madaniyatlar bo'ylab etimologik ta'sirining murakkabligini ham ko'rsatadi. Shu o'rinda qisqacha Afrosiyob nomi haqida ham to'xtalib o'tsak, ushbu nom forsiy lug'atlarda alohida izohlanadi. Xususan, Husayn Shahidning “Farhangi Shohnoma” asarida unga shunday izoh beriladi: bu nom “Avesto”da Frangra siyan, pahlaviyda Frosoyov – فراسیاب, frosoyok – فراسیاب, Frosoyob – فراسیاب tarzida qo'llangandir. Dinkartning 7-kitobida Frosoyop – فراسیاب va avestoviy Franrā siyag shaklida kelgan hamda jodu sifati bilan zikr etilgan. Frangra siyan so'zi juda qattiq qo'rquvga soluvchi odam ma'nosini anglatadi (۱۲۷ ص ۲۱۱ کیانیان، ص ۲۰۷، ج ۱، یشتها).

Alp Er To'nga – Afrosiyob tilga olingan eng qadimiy asarlardan biri Firdavsiyning “Shohnoma” dostonidir. “Shohnoma”da Afrosiyob Pashnag o'g'li, Zodashm o'g'li, Tur o'g'li, Fraydun o'g'lidir. Bundahshda kelishicha, Afrosiyob Pashnag o'g'li, Zatešm (“Shohnoma”da Zodashm) o'g'li, Tur(ag) o'g'li, Spayenyasp o'g'li, Durušap o'g'li, Tuj (Tur) o'g'li, Frayd(t)un (فریتون) o'g'lidir. Uning ikki birodari bo'lgan. Biri Kizan laqabli Karsivaz va ikkinchisi Ag'rirasdir. Uning qizlaridan biri Vispānfraya bo'lib, bu nom bugungi Farangis antroponimining avestoviy shaklidir va u “Shohnoma”da ham Farangis (فرنگیس) tarzida kelgan hamda Siyovush bilan birga tilga olingan. Ikkinchi qizi Manija (منیزه) bo'lib, Bijan (بیژن) nomi bilan birga tilga olinadi.

Afrosiyob nomining turkiy tillardagi variantlari

Afrosiyob nomi turkiy tillar bo'ylab tarqalib, har xil shakllarda uchrashi bu xalqlarning tili va madaniyati qanday uyg'unlashganini ko'rsatadi. Masalan, o'zbek tilida bu nom ko'pincha “Afrosiyob” tarzida uchraydi. Altay hududida esa u biroz boshqacha shaklga ega bo'lib, “Afrosiaba” tarzida uchrashi mumkin.

Qozog'istonda bu nom “Afrosiab” yoki “Afrasyab” ko'rinishlarida qayd etilgan — bu esa vaqt o'tishi bilan tovushlar qanday o'zgarib, moslashib borganini ko'rsatadi. Har bir variant o'ziga xos tarixga ega bo'lib, turli guruhlarining bu afsonaviy qahramonni qanday qabul qilganini anglatadi.

Bu nom shakllarining turlicha bo'lishi turkiy tillarning umumiy ildizini eslatadi, shu bilan birga har bir xalqning o'ziga xosligini ham ochib beradi. Yillar davomida bu shakllar saqlanib qolgan va madaniyat bilan til o'rtasidagi o'zaro ta'sirni ifodalovchi tirik timsollardan biri bo'lib xizmat qilmoqda (Rafael Xakimov va boshqalar).

Afrosiyobning ramziy ma'nosi va mazmuni

Afrosiyob timsoli, umuman olganda, turkiy xalqlar orasida madaniy meros va qahramonlik o'zligining ramzi hisoblanadi. Bu obraz o'zida hikoya vositachiligini mujassam etadi — kuch va bardoshlilik kabi qadriyatlar aynan u orqali ifodalanadi. Afrosiyobning afsonaviy maqomi ko'pincha adabiy an'analarda namoyon bo'ladi, u yerda u tarixiy ahamiyat bilan badiiy talqin uyg'unligining ifodasi sifatida qaraladi.

Zamonaviy mintaqaviy adabiyot tahlillari, masalan, mashhur yozuvchilar asarlarida, Afrosiyob merosining milliy o'zlikni shakllantirishda davom etayotganligini ko'rsatadi — ba'zida bu aniqroq, ba'zida bilvosita tarzda ifodalanadi. Afrosiyob tasvirini o'rganish postmodern adabiyotdagi kengroq mavzular bilan bog'liq: afsonaviy elementlar zamonaviy muammolarni yoritishda qayta talqin qilinadi (Shamsutova A va boshqalar, 46–74-betlar).

Shuningdek, Afrosiyob kabi timsollarni o'rganish turkiy madaniy rivoyatlarni chuqurroq tushunishga va ularni jahon adabiy diskursi bilan bog'lashga xizmat qiladi. Qiyosiy adabiyot tadqiqotlariga ko'ra, bu obrazlar turli xalqlarning umumiy badiiy ongida o'z o'rniga ega (Habibbayli I).

Afrosiyob – qahramonlik va yetakchilik timsoli sifatida

Afrosiyob — bu shunchaki o'tmishdagi afsonaviy shaxs emas; u aslida turkiy madaniyatda qahramonlik va yetakchilik nima ekanligini o'zida mujassam etgan timsoldir. Uning hikoyasi qadimgi dunyoqarashlar bilan qorishib ketgan bo'lib, bu qarashlar asosan turli afsonalar bilan shakllangan va rahbarlikda sharaf hamda jasorat kabi fazilatlarga urg'u bergan.

Agar siz uyg'ur rivoyatlari va umuman Markaziy Osiyo folklorini ko'zdan kechirsangiz, qahramonlar odatda og'ir sinovlardan o'tgan, lekin g'urur va matonatini yo'qotmagan kishilar sifatida tasvirlanadi. Afrosiyobning obrazi esa jamiyatlarga yo'l ko'rsatuvchi nur singari — u odamlarni qiyinchiliklar orqali birlashtiradi. Vaqt o'tishi bilan, uning nomi birlik va bardoshlilik ramziga aylandi. Bu esa shuni ko'rsatadiki, qahramonlik faqat shaxsiy fazilat emas, balki jamoaviy birlikka xizmat qiluvchi kuchdir.

Demak, Afrosiyob turkiy madaniyat uchun buyuk timsol bo'lib, haqiqiy rahbarlik xalq bilan birga bo'lish va e'tiqoddan voz kechmaslikda namoyon bo'ladi (Tatiana Anikeeva; Fred Hamori).

Afrosiyob obrazining zamonaviy madaniy anglanishdagi o'рни

Afrosiyob obrazining ma'nosi hozirgi kungacha o'z aksini topib kelmoqda — u turkiy xalqlarning madaniy o'zligini ifodalashda muhim unsur bo'lib qolmoqda. Bugungi kunda olimlar Afrosiyobga shunchaki tarixiy shaxs sifatida emas, balki turli turkiy guruhlar orasida kuch va birlashuv timsoli sifatida qarashadi.

Afrosiyob ko'plab kitob va san'at asarlarida jasorat va donolik timsoli sifatida namoyon bo'ladi — u o'tmish bilan hozirgi kunni bog'lovchi ko'prik vazifasini bajaradi. Bugungi jamiyat kimlik va madaniy meros masalalari bilan shug'ullanar ekan, Afrosiyob ushbu suhbatu munozaralar markaziga aylanmoqda — u madaniyatni asrash va qayta tiklash bo'yicha muhim belgiga aylangan.

XULOSA

Tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, Afrosiyobning zamonaviy ko'rinishi turkiy an'analarda mavjud bo'lgan qadriyatlarni yangicha talqin qilishga ilhom baxsh etadi. Shunday ekan, Afrosiyob shunchaki tarixiy shaxs emas — u bugungi madaniyat va o'zlik atrofidagi muhokamalarda markaziy o'rinni egallaydi.

Iqtiboslar/References/Сноски

1. S. Xamitova, A. Adilova, A. Bissengali, U. Isabekova, Sh. Burkitbayeva, K.S. Qalibekova. "Ingliz tilida turkizm ishlatilishining dinamikasi: Google Ngram ma'lumotlari asosida tahlil", Forum for Linguistic Studies, 2025.

2. S. Salixova, M. Atabayeva, Z. Kaymaz. “Zhetysu mintaqasidagi qadimgi turkiy gidronimlar”, Tiltanym, 2025.
3. Sharapat Abisheva, Ainur Kenbayeva, Mereke Abdimanapova. “Toponimik afsonalar – ertak bo‘lmagan xalq og‘zaki ijodining alohida janri sifatida”
4. Tatiana Anikeeva. Uyghur Papers 3
5. Fred Hamori. “Etrusk sivilizatsiyasi”, 2025.
6. Isa Habibbayli va boshqalar. “Nizomiy Ganjaviy Almanaxi – III”, Elm va ta’lim, 2021, 1–188-betlar.
7. Madina Samatboyeva. “Tarixi Muluki Ajam asaridagi antroponimlarning etimologiyasi (1-qism, Peshdodiylar sulolasi asosida)”, Progressive Academic Publishing, UK, 2019, 251–254-betlar.
8. Filiz Tütüncü Çağlar. “Raqqadan muhabbat bilan: Usmonli imperatorlik muzeyining Raqqa qazishmalari (1905–06 va 1908)”, Viktoriya universiteti, 2017.
9. Aḥmad Ibn Muḥammad Ibn ‘Arabshoh. “Amir Temur: Buyuk Amirning hayoti”, 1936.

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

3 JILD, 6 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 3, HОMEP 6

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 3, ISSUE 6

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000